

كتاب ملخص
من مقدمة فلسفة

DISCUSSIONES

MANDATO.

INSTITUTION

PHILOSOPHICA

B69
.M3
1895
c.1

009706

1080021625

EX LIBRIS
HEMETHERII VALVERDE TELLEZ
Episcopi Leonensis

INSTITUTIONES PHILOSOPHICAE

AD NORMAM DOCTRINAE

ARISTOTELIS ET S. THOMAE AQUINATIS

STUDIOSAE IUVENTUTI

BREVITER PROPOSITAE

A PIO DE MANDATO SOC. IESU

ROMAE

IN PONTIFICA UNIVERSITATE GREGORIANA

OLIM PHILOSOPHIAE NUNC AUTEM THEOLOGIAE PROFESSORE

VOLUMEN UNICUM

EDITIO ALTERA

UNIVERSIDAD DE NUEVO LEÓN
Biblioteca Valverde y Tellez

PRATI

EX OFFICINA LIBRARIA GIACHETTI, FILII ET SOC.

Capilla Alfonsina
Biblioteca Universitaria

46160

DILECTO FILIO

PIO DE MANDATO e S.I.

DOCTORI THEOLOGIAE TRADENDAE IN LYCEO MAGNO GREGORIANO

LEO PP. XIII.

DILECTE FILI, SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.
Complura et plane utilia philosophicis ac theologicis doctrinis
illustrandis edidere proximis hisce temporibus, qui in Lyceo
Magno Gregoriano eisdem disciplinis tradendis cum laude
dant operam. Quorum tu laudem industriae aemulatus, pro-
bable specimen ingenii doctrinaeque exhibes in institutio-
nibus philosophicis dilucide abs te scienterque elucubratis:
quas modo ipsas, secundis curis adhibitis, iterum proferre
in lucem decrevisti. Istius quidem operis quam non exiguum
sit pretium inde iure colligitur, quod in Sacris Seminariis
haud paucis ad alumnos recte imbuendos Episcoporum nutu
usurpatum fuerit. Quamobrem de exitu laboris tui tibi ultro
gratulati, meritam quoque laudem impertimus de fidelitate
in Aquinatis doctrinis adserendis vindicandis. Nostrae bene-
volentiae pignus divinarumque gratiarum auspicem, Aposto-
licam benedictionem habeto, quam tibi praecipua in Domino
caritate impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die xxx iulii MDCCXCV,
Pontificatus Nostri an. decimo octavo.

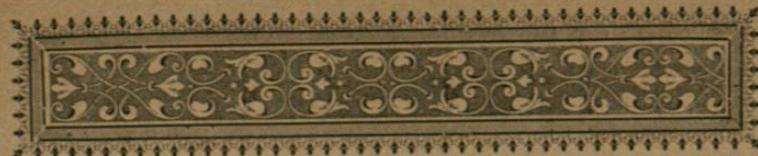
LEO PP. XIII.

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

009706

AUCTOR SIBI VINDICAT IUS PROPRIETATIS

LECTORI BENEVOLO

Tanto favore Philosophicae Institutiones, quas exeunte Octobri anni nuper elapsi in lucem edidi, sunt exceptae, ut paucos post menses de altera editione adornanda cogitare debuerim. Hanc dum lectori benevolo exhibeo, non alia paeponam, quam quae in prioris editionis exordio.

Itaque Institutiones Philosophicas, quas septem annis in Gregoriana Universitate e suggestu tradidi; compendio quodam contractas in lucem edere curavi, ut eorum praesertim votis satisfacerem, qui ea quae in Schola triennio audiverunt, brevi quodam specimine collecta apud se retinere cupiebant, ut et ipsi eadem possent uno veluti conspectu mente recolere et ad alias docendos sua vice iuvari.

Rem ita confidere studui, ut brevitas perspicuitati non officeret, nec ulla e potioribus quaestionibus, quae in Philosophia agitantur, omitteretur. Ut autem unitati simul et brevitati consulerem, ea, quae ex praecipuo quodam doctrinae capite facile defluerent sub Corollarii aut Quaestiunculae specie eidem subnectere curavi; quae opportuniore loco transmitti poterant, transmisi; quae autem Tyronum primae institutioni non omnino necessaria censui, asterisco (*) adnotavi; tandem ne bis eadem agerem, a Logicae Prolegomenis initium duxi. Quid enim Philosophia sit, qua ratione dividatur et apte in ordinem redigatur, opportunius dicam in Logica Maiori, ubi de Scientiarum divisione sermo erit.

S. Thomam Aquinatem in Aristotelis interpretatione sequutus, experimentalium scientiarum iuges progressus haudquaquam neglexi. Attamen candido et libenti animo fateor me deprehendisse non solum nihil detrimenti Angelici Praeceptoris philosophicis principiis inde obvenisse, sed eis ab experimentis rite perspectis extrinsecum quoddam veritatis testimonium accessisse; experimenta autem ipsa a principiis metaphysicis Aquinatis in dies illustrari atque ad scientiae dignitatem attolli.

Itaque ab ipso S. Thoma tamquam a fonte, doctrinam fideliter haurire studui, et licet eius verba saepius afferre a brevitate harum institutionum prohibitus fuerim: tamen loca, e quibus argumenta pro Quaestionum varietate deprompsi, ad calcem adnotare non omisi, eo presertim animo, ut discipuli opera S. Doctoris assidua manu versantes sibi familiaria redderent.

Auctores etiam, qui fideles in Angelici profitenda doctrina, eam vel dilucidaverint, vel ab oppugnatoribus vindicaverint, vel ad philosophiae tractationem ordinaverint; praesertim Ioannem Capreolum et Thomam De Vio Cardinalem Caietanum e Sacro Ordine Praedicatorum; Cosmum Alamanum, Sylvestrum Maurum, Cardinalem Sfortiam Pallavicinium, omnes e Societate Iesu; aliasque plures sive vetustiores sive recentiores consulere diligenter studui eorumque opera iuvari, quorum nomina suis locis indicare non omittam. Duos tamen recensissimos ambos e Societate Iesu, quorum opera nondum in lucem edita sunt, mihi pergratuum officium hoc loco commemorandi incumbit, P. Maximilium Anselmi, atque P. Iosephum Mauri. Primo enim debitor plane sum meae in Sancti Thomae doctrina institutionis, utpote quem doctissimum atque fidissimum in Angelici sapientia et amore praceptorum in mea adolescentia habui. Alterius autem scripta in usum discipulorum eius in Veneta Provincia Soc. Iesu hucusque litographice tantum edita, utpote quae Sancti Thomae doctrinam in re philosophica copiose, ordinate atque praesaepe eisdem fere S. Doctoris eiusque illustriorum interpretum verbis referente; magna cum utilitate consului, iisque in quibusdam praesertim Ontologiae et Cosmologiae quaestionibus dilucidandis non parum sum adiutus.

Quamobrem, si quae in hisce institutionibus commendatione digna lector invenerit, ea imprimis Angelici Doctoris laudi vertat, tum etiam eorum, quos commemoravi, doctissimorum eius interpretum; si quae

minus apta deprehenderit, ea unice tenuitati atque inscitiae meae tribuere non vereatur. Ita enim fiet, ut unicuique suum referatur.

Mihi id unum in votis est, ut Tirones philosophicis disciplinis rite imbuti in Angelici Praeceptoris doctrina instituantur, delectentur atque proficiant, magno Ecclesiae Catholicae atque humanae societatis emolumento.

Quod votum a Summis Ecclesiae Rectoribus frequenter significatum, nostra aetate gloriosus Pontifex LEO XIII, ut malis occurret a perversa quadam philosophandi licentia in humanam societatem inducitis, magno praecelsi animi sui affectu qua verbis, qua scriptis ac praesertim admirabili Encyclica « Aeterni Patris » exprimere numquam destitit. Liceat itaque mihi Beatissimi Patris verbis finem dicendi facere, quibus in eadem Encyclica Sacros Antistites ad Angelici doctrinam promovendam cohortatur: «..... Doctrinam Thomae Aquinatis studeant magistri, a vobis intelligenter lecti, in discipulorum animos insinuare; eiusque prae ceteris soliditatem atque excellentiam in perspicuo ponant. Eamdem Academiae a Vobis institutae aut instituendae illustrent ac tueantur, et ad grassantium errorum refutationem adhibeant. — Ne autem supposita pro vera, neu corrupta pro sincera bibatur, providete ut sapientia Thomae ex ipsis eius fontibus hauriatur, aut saltem ex iis rivis, quos ab ipso fonte deductos, adhuc integros et illimes decurrere certa et concors doctorum hominum sententia est; sed ab iis, qui exinde fluxisse dicuntur, re autem alienis et non salubribus aquis creverunt, adolescentium animos arcendos curatae ».

LOGICA

PROLEGOMENA

1. Logica graece λογική, latine rationalis, est habitus directivus operationum rationis ad assecutionem veritatis. Competit homini, ut homo est, nempe quatenus est animal rationale, cuius tantum est habere intellectum discursivum, seu rationem. Ratio enim, quae gradatim per successivos actus in rerum notitiam devenit, veritates ignotas a cognitis deducendo, potest propter suam immaterialitatem supra suos actus reflectere, eosque dirigere ita ut ordinate, faciliter et sine errore in acquisitione veritatis procedant.

2. Logica dividitur in naturalem et artificialem seu acquisitam. Logica naturalis est habitus resultans in homine ex ipso lumine rationis, vi cuius absque speciali disciplina veritates magis obvias ex primis principiis deducere valet; quo videlicet bene disponitur ad definiendum, dividendum, argumentandum circa res communiores et usui naturae necessarias. Invenitur etiam in rudibus et barbaris hominibus, dummodo usu rationis fruantur.

3. Logica artificialis seu acquisita est habitus quem homo per specialem disciplinam acquirit ad recte, faciliter et sine errore ordinandos actus rationis ad perfectam assecutionem veritatum atque scientiarum, quae sunt homini proportionatae. Videlicet est habitus acquisitus, quo perficitur intellectus, ut valeat in omnibus, etiam difficultioribus, actus suos disponere ad perfecte definiendum, dividendum, argumentandum.

4. Obiectum Logicae est ordo et recta dispositio actuum mentis ad verum ordinate, faciliter et sine errore assequendum. Dividitur in materiale et formale. Etenim si vocemus obiectum materiale alicuius potentiae vel scientiae id, quod attingitur ab ea; obiectum vero formale rationem seu formalitatem, secundum quam ab eadem attingitur:

(ex. gr. eadem corpora sunt obiectum materiale visus, auditus, tactus et matheseos; attamen sub ratione colorati corpus est obiectum visus, sub ratione sonori est obiectum auditus, sub ratione duri vel mollis est obiectum tactus, sub ratione dimensionati est obiectum matheseos); facile apparebit *obiectum materiale Logicae esse actus rationis; obiectum vero formale esse ipsum ordinem in eis ingerendum ad hoc ut ordinate, faciliter et sine errore procedant in veritatis atque scientiarum acquisitione.*

5. Obiectum proprium logicae (importans materiale sub formalis) pertinet ad entia rationis. Etenim *entia rationis* vocantur eae conceptiones nostri intellectus, quae non sunt similitudines rerum existentium extra intellectum, sed efformantur ab intellectu propter fundamentum, quod in rebus habent, atque vocantur secundae intentiones; cuiusmodi sunt notiones generis, differentiae, speciei etc. Atqui ordo qui a Logica ingeritur in actibus rationis, obtinetur disponendo conceptus generis, speciei, differentiae, subiecti, praedicati et similium, qui omnes pertinent ad secundas intentiones. Ergo obiectum proprium Logicae est ens rationis (1).

6. Logica acquisita est scientia. Etenim, scientia est notio rerum per causas, eo quod ex intrinsecis rerum principiis, earumdem naturam, proprietates et affectiones colligit; et, si est scientia praeceptiva, ex ipsorum praeceptorum principiis praecepta derivat. Atqui Logica ex principiis constitutivis ratiocinii colligit modum recte ratiocinia conficiendi. Ergo Logica est scientia.

7. Logica acquisita est specialis scientia. Nam scientiae distinguuntur ab invicem per obiecta formalia. Sed obiectum formale Logicae est ordo in operationibus intellectivis ingerendus ad *cuiuscumque veritatis assequitionem*: obiectum autem caeterarum scientiarum non est talis ordo, sed, eo supposito, tamquam instrumento, quo omnes utuntur, sunt *peculiares veritates*, quas unaquaque scientia sibi assequendas proponit. Ergo Logica est scientia specialis.

8. Logica per quandam similitudinem dici potest ars, immo ars artium. *Probatur primum:* Etenim ars regulas tradit, quibus tamquam per determinata media obtinetur opus exterius quod est eius finis, ex. gr. aedificium vel navis. Ars enim definitur: *recta ratio factibilium*. Atqui Logica tradit regulas, quibus, tamquam per determinata media obtinetur finis operationum intellectualium, qui est veritatis assequitio per demonstrationem (2). Attamen non est perfecta aequalitas inter artem et Logicam; nam 1º praecepta artis ex experientia et usu colliguntur; Logicae autem ex intrinsecis praeceptorum principiis; 2º obiectum artis est opus exterius; obiectum Logicae sunt operationes

(1) Cfr. S. Th. in IV. Metaph. lect. 4. « Ens est duplex » etc.

(2) Cf. S. Th. 1-2. q. LVII. a. 3. ad 3.

immanentes mentis. Ergo Logica per quandam similitudinem seu analogiam dici potest *ars*.

Probatur secundum. Artes non possunt recte procedere ab actu rationis, nisi actus rationis sit bene ordinatus. Sed Logica est scientia bene ordinativa actus rationis. Ergo Logica dici potest *ars artium*. Quare S. Thomas: « Et ideo videtur (Logica) esse ars artium, quia in actum rationis nos dirigit, a quo omnes artes procedunt ». Quae hucusque diximus, sunt aliqualis declaratio eorum quae S. Thomas habet (1).

9. Logica acquisita definita potest. *Scientia directiva ipsius actus rationis ad ordinatam et facilem rationalium veritatum assequitionem.* Bona etiam Logicae definitio esset: *Scientia secundarum intentionum, quibus ordo rationalium cognitionum ordinatur.*

10. Logica docens et utens. Spectato duplo diverso respectu, quem habet ad easdem mentis operationes, dividi solet *Logica in docentem et utentem*. Quatenus enim Logica tradit praecepta ad recte definendum, dividendum et ratiocinandum vocatur *docens*. Quatenus autem eisdem praeceptis utitur ad conficiendas vel examinandas suas definitiones, divisiones vel ratiocinationes, vocatur *Logica utens*. Nec repugnat Logicam esse sub diverso respectu instrumentum sui ipsius. Proprium enim est intellectivae virtutis, utpote supra seipsam reflexivae, ut omnes eius conceptus et operationes similiter reflectere supra se valeant. Hinc fit, ut nos definiamus ipsam definitionem, argumentemur circa ipsam naturam argumentationis, atque utamur regulis Syllogismi ad recte considerandam Syllogismi naturam et proprietates.

11. Divisio tractationis Logicae aptissime fit secundum triplicem operationem humani intellectus, nempe simplicem apprehensionem, iudicium, et discursum. Nam omnes intentiones Logicae quibus diriguntur operationes intellectus, connaturaliter in tres classes dispescuntur; quaedam enim inter se convenient in eo, ut immediate ordinentur ad simplicem apprehensionem, quaedam ad compositionem et divisionem (id est ad iudicium), quaedam autem ad discursum, ut ex dicendis suo loco apparebit. Optime igitur huius Scientiae tractatio dividitur secundum distinctionem, quae in proprio eius obiecto (quod est ens rationis sub. n. 5. descriptum) connaturaliter accipitur. Hanc divisionem, quam sequutus est Aristoteles, commendat S. Thomas (2).

12. Divisio in Logicam Minorem et Maorem non est proprie dicta divisio logicae. Nam in *Logica Minor* traduntur faciliores notiones de tribus operationibus humani intellectus, deque eis respondentibus intentionibus logicis potissimum in ordine ad oralem expressionem earumdem, nempe ad terminos orales, ad propositiones et ad exteriorem structuram Syllogismatum: vocaturque a Modernis *Dialectica* (a

(1) Posterior. Analyt. Lib. I. Lect. I.

(2) In Lib. I. Perihermen. Lect. I.

διαλέγοντες dispergo, dissero), eo quod eius notiones dirigantur ad Syllogismi structuram et leges explicandas; quamvis ab Aristotele *Didactica limitetur ad artem suadendi probabilia* (1).

In *Logica Maiori* autem pertractantur proprie dictae Quaestiones de intentionibus logicis, quibus operatio intellectus dirigitur. Nam in 1^a parte Logicae Maioris sermo est de secundis intentionibus quibus prima operatio intellectus dirigitur, nempe de *Universalibus*, quae dividuntur in *Praedicabilia*, *Ante praedicamenta*, *Praedicamenta* et *Post praedicamenta*; in 2^a parte est sermo de secundis intentionibus, quibus secunda intellectus operatio dirigitur, ac potissimum de *Enuntiatione*; in 3^a tandem parte est sermo de secundis intentionibus; quibus tertia intellectus operatio dirigitur, nempe de *Demonstratione*, deque eius effectu, qui est *scientia*.

Quum haec divisio utilis sit, nos incipientes a Logica Minori, ordinem praedictum, S. Thomae doctrinae semper adhaerendo, fideliter et compendiati sequemur.

(1) Cfr. I. Lib. Topicorum, Cap. 1. et 3.

LOGICA MINOR

PARS PRIMA

DE PRIMA OPERATIONE INTELLECTUS DEQUE INTENTIONIBUS LOGICIS EI RESPONDENTIBUS

CAPUT I.

DE SIMPLICI APPREHENSIONE ET CONCEPTU.

13. **Simplex apprehensio seu indivisibilium intelligentia** est operatio intellectiva, per quam intellectus humanus apprehendit essentiam unius cuiusque rei in seipsa, quin aliquid de ea affirmet vel neget, ut quum mente concipio *hominem*, *arborem*, *lapidem*.

14. **Terminus intrinsecus simplicis apprehensionis.** Quum simplex apprehensio sit operatio immanens seu vitalis; habere debet, sicut caeterae operationes vitales, terminum intrinsecum ipsi intellectui operanti. Hic terminus, qui pro qualunque operatione intellectiva vocatur conceptus (quasi proles genita ab intellectu) vel species expressa aut verbum mentis, est in simplici apprehensione intentionalis similitudo essentiae rei, ab intellectu in seipso expressa, ut, *ea mediante et in qua*, intellectus essentiam rei repraesentatae actu cognoscat.

15. **Conceptus definitur similitudo rei expressa in mente percipiente.** A modernis vocatur etiam *idea*, quamvis hoc nomen a veteribus consecratum fuerit ad designandos conceptus exemplares, qui sunt in intellectu practico artificis, et praesertim ad ideas archetypas creaturarum quae sunt in Divino Intellectu.

16. **Conceptus rerum singularium recensendi sunt inter conceptus respondentes primae operationi intellectus.** Etenim quamvis humanus intellectus in statu unionis animae cum corpore, nequeat directe apprehendere res materiales in earum singularitate, idest cum suis notis individualibus, puta *hunc hominem*, *hanc cathedram*, *hoc horologium*; tamen potest earum conceptus indirecte acquirere eo modo et ordine quem dicemus in Psychologia. Iamvero, quum res singulares hisce conceptibus consideramus, quin aliquid de eis affirmemus vel negemus, mens nostra neque iudicat, neque discurrit. Ergo se habet modo respondente primae operationi nostri intellectus, quae vocatur simplicium intelligentia.